

Miljö- och klimatmärkning i inköpssystemet

Slutrapport

Innehåll

1	Inledning	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Nuläge inköpssystem	3
1.3	Nuvarande vägledning för miljövänligare produktval	5
1.4	Nuvarande miljömärkningar	5
1.5	Prioriterade inköpsområden	5
1.6	Uppskattning av antal artiklar	7
1.7	Egen miljö- och klimatmärkning inom staden	8
1.7.1	<i>Fördelar med egen miljömärkning</i>	9
1.7.2	<i>Nackdelar med egen miljömärkning</i>	9
1.7.3	<i>Vilka resurser krävs för stadens miljömärkning</i>	9
1.7.4	<i>Slutsats</i>	10
	Bilaga 1 – Definitioner av miljömärkningar	13

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I kommunfullmäktiges budget 2021 fick servicenämnden tillsammans med kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag utreda förutsättningar och kostnader för att upprätthålla en miljö- och klimatmärkning för inköpssystem med tillhörande arbetssätt.

Uppdraget i enlighet med kommunfullmäktiges aktivitet kunde inte slutföras under 2021 och redovisas därmed som denna bilaga till servicenämndens tertialrapport 2 2022.

Projektets mål var att utreda behov och gap utifrån de märkningar som finns på marknaden idag och vad staden behöver för att hjälpa stadens beställare att nå stadens mål. Utredningen skulle påvisa om det är möjligt att införa en ny typ av miljö- och klimatmärkning i stadens inköpssystem som inte är en kommersiell märkning för att underlätta för stadens beställare att göra de bäst val vid beställning. Målet var också att utreda hur en sådan märkning skulle kunna underhållas och vilka kostnader en sådan märkning skulle medföra.

I stadens inköpssystem finns möjlighet att visa miljö- och klimatmärkningar på respektive produkt och det är också möjligt att söka efter produkter med önskad märkning. De miljömärkningar som finns idag i stadens inköpssystem är kommersiella och tredjepartscertifierade och är följande: Svanen, Bra Miljöval, EU-blomman, OEKO-TEX, EU ekologiskt, KRAV, Astma och allergiförbundets märkning samt Blå ängeln.

Kemikaliecentrum på miljöförvaltningen har tidigare gjort en utredning för att undersöka hur beställare kan göra ”kemikaliesmarta val”¹ vid inköp. Målet är att det ska vara lätt att välja de bästa artiklarna ur ett kemikalieperspektiv i sortimentet för de som köper in, utan att vara tidskrävande. Även om den rapporten är fokuserad på kemikaliesmarta val är resultaten och slutsatserna användbara som utgångspunkt för utredningen om miljö- och klimatmärkning i inköpssystemet.

1.2 Nuläge inköpssystem

Stockholms stad använder sig av inköpssystemet Agresso, där stadens förvaltningar beställer varor och tjänster. Alla stadens centralt upphandlade avtal är anslutna men även många av stadens gemensamma och lokala avtal. Systemnyttjandet på avtalen varierar men ökar successivt.

Nio av stadens bolag² använder också Agresso inköp som inköpssystem. Varje enskilt bolag bestämmer hur de vill ansluta sina avtal. Beställningsprocessen på ett centralt avtal kan då skilja mellan ett bolag och stadens förvaltningar, vilket kan begränsa möjligheten till uppföljning för det enskilda avtalet.

I inköpssystemet går det att visa flera märkningar per produkt. I inköpssystemet visas alltid anbudsartiklarna överst i sorteringsordning för att sedan kunna sorteras vidare efter olika märkningar, till exempel miljömärkningar

Så kallade ”anbudsartiklar” efterfrågas särskilt i en upphandling och står för en stor andel av verksamheternas behov och kravställs på detaljnivå. Sortimentet följs upp kontinuerligt med leverantören för att säkerställa att kraven uppfylls under hela avtalsperioden. Det betyder dock inte att alla produkter i lika hög grad lever upp till stadens miljöambitioner. Det finns bättre och sämre val att göra även bland anbudsartiklarna. Sortimentet är utformat ifrån verksamheternas behov och ibland kan inte bästa miljöval uppfyllas för alla produkter. Det finns verksamheter som har behov av produkter som inte klarar bästa miljöval. . Målet är att på sikt försöka påverka marknaden för att miljömässigt bättre produkter kommer fram och att de successivt kan växlas in i sortimentet.

Det finns två sätt att beställa varor via stadens inköpssystem. En del av det upphandlade sortimentet finns tillgängligt direkt i systemets sökmotor via ett inläst sortiment (pricat) som leverantören skickar och staden godkänner vid inläsning. Resterande del av sortimentet finns tillgängliga genom så kallade ”punch-out”-sidor från Agresso. Dessa punch-out-sidor länkar direkt in till en av leverantören

² Stockholm Vatten AB, Stockholm Avfall AB, Stockholms Hamn AB, SISAB – Skolfastigheter i Stockholm AB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, AB Stockholmskem, AB Stokab, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, S:t Erik Markutveckling AB

speciellt framtagen webbutik där endast stadens upphandlade sortiment finns tillgängligt.

För det sortiment som läses in av staden själva, pricat, är det möjligt att lägga till egna märkningar i prislistorna. Förutsättningarna för att lägga till egna märkningar i leverantörernas punch-out-sidor är små, om det inte är kravställt i avtalet. Det försvårar då för beställaren, då de behöver hålla reda på i vilka avtal och hos vilken leverantör som egna märkningar finns.

1.3 Nuvarande vägledning för miljövänligare produktval

Användare kan i dagsläget få stöd/vägledning för att göra miljövänligare produktval genom

1. att produkternas tredjepartsgranskade miljömärkningar syns i inköpssystemet (Svanen, Bra Miljöval, EU-blomman, OEKO-TEX, EU ekologiskt, KRAV, Astma och allergiförbundets märkning samt Blå ängeln).
2. tipsdokument för olika sortiment, som stadens kemikaliecentrum utvecklat. I dagsläget finns sex tipsdokument från kemikaliecentrum tillgängliga (plast, återbruk, kök och servering, leksaker – bild och form, städ och hygien samt möbler och textil). Tipsdokumenten anger generell information om sortimentet och leverantörer samt anger specifika artikelnummer för de kemikaliesmarta valen. Tipsdokumenten finns på stadens [webb](#).
3. direktkontakt med miljöförvaltningens [expertfunktioner](#).

1.4 Nuvarande miljömärkningar

De miljömärkningar som finns idag i stadens inköpssystem är följande: Svanen, Bra Miljöval, EU-blomman, OEKO-TEX, EU ekologiskt, KRAV, Astma och allergiförbundets märkning samt Blå ängeln.

För de sortiment som beställs från leverantörers punch-out-sidor kan det också förekomma av leverantören egna utformade märkningar (ej tredjepartscertifierade). Det är både positivt och negativt att dessa märkningar finns. Det är positivt att leverantörerna arbetar för bättre miljöval. Det är negativt att det är utifrån leverantörens egen syn på vad som är bra eller mindre bra. Detta då definitionerna mellan leverantörerna troligen skiljer sig åt och de även skiljer sig mot stadens definition.

1.5 Prioriterade inköpsområden

Prioriterade områden för miljömärkning är i första hand de som ingår i stadens centralt upphandlade sortiment, ca 40-tal huvudområden³, och gemensamt upphandlade sortiment, knappt 20-tal huvudområden. I dagsläget består de centrala och gemensamma avtalen av drygt 440 avtal. Av de avtal som är anslutna via pricat eller punch-out är det 29 procent som är anslutna via pricat och 71 procent via punch-out.

Beroende på om sortimentet ligger i pricat eller punch-out så blir det olika förutsättningar. Även sortimentets uppbyggnad kommer ge olika förutsättningar, om det är ett avgränsat sortiment som upphandlats eller om det också finns ett stort övrigt sortiment. Om en klimat- och miljömärkning ska införas i inköpssystemet behövs en analys över detta göras för de olika avtalen. Här nedan beskrivs översiktligt prioriteringsmöjligheter utifrån olika miljöaspekter.

Inom de 60 nämnda huvudområdena behöver prioriteringar göras utifrån var en märkning gör störst nytta, eftersom det blir en för stor uppgift att gå igenom alla ca 440 avtal och vissa avtal inte har potential för märkning (exempelvis vissa tjänster där det inte finns bättre och sämre val att göra). Följande aspekter har påverkan på prioriteringarna:

I stadens kemikalieplan finns en lista på prioriterade områden som är kemikalieintensiva, inom dessa finns det stor potential att göra skillnad genom kravställning i upphandling, bra val vid inköp och uppföljning med antagna leverantörer. En prioriteringsgrund som kopplar till kemikalieexponering är att områden där artiklarna kommer i kontakt med barn och andra känsliga grupper behöver ses över kontinuerligt och kravställas extra noga. Dessa sortiment bör också vara prioriterade för märkning i inköpssystemet för att styra inköpen till de mest kemikaliesmarta alternativen, även om krav ställts kommer det alltid finnas bättre och sämre val i sortimenten.

³ 40-tal centralupphandlingsområden, som genererar ca 350 avtal.

[Inköp och upphandling i Stockholm stad - Vem-upphandlar-vad](#)

Prioriterade områden enligt kemikalieplanen: Fordon, Förbrukningsmaterial (Bild- och formmaterial, Hem och hygien, Kemiska produkter och städartiklar, Kontors- och skolmaterial, Köks- och serveringsutrustning, Papper och plast, Sjukvårds- och inkontinensprodukter), IT-utrustning (AV-produkter, IT-kringutrustning, Datorer och nätverksutrustning, Dokumentproduktion, skrivare osv), Klottersanering, Lekmaterial inkl idrottsleksaker, Material i kontakt med livsmedel inkl dricksvatten, Möbler, textil och inomhusbelysning, Lokalvård, Tekniska hjälpmedel, Tryckeritjänster, Tvätt- och textilservice, Yrkeskläder och skor.

Utifrån klimat- och cirkularitetsperspektiv finns också prioriteringar att göra, även om de handlingsplaner som kopplar till dessa miljöaspekter inte innehåller en specifik lista över upphandlingsområden.

Ett exempel är att identifiera de områden där det ingår utrustning som konsumerar mycket energi. Där behöver inköpen styras till de mest effektiva alternativen även om den initiala kostnaden för en apparat är högre så blir den totala kostnaden ofta lägre i längden eftersom den drar mindre el.

Ur ett cirkulärt perspektiv behöver områden med potential till krav på cirkulära system för exempelvis plastartiklar identifieras, och artiklar som ingår i sådana system sedan märkas som bästa val i inköpssystemet.

Att använda sig av redan befintliga tredjepartscertifierade märkningar är en till aspekt, som redan används i inköpssystemet. De områden där det förekommer mycket sådana märkningar (exempelvis Svanen, Bra miljöval, EU-ecolabel och KRAV) behöver inte prioriteras för ytterligare märkning i inköpssystemet utan fokus behöver ligga på områden där det inte finns tredjepartscertifierade miljömärkningar redan. Några exempel på detta är livsmedel jämfört med kök- och serveringsutrustning, där det förekommer mycket KRAV- och EU lövet-märkta varor för livsmedel medan det i kök- och serveringsutrustningen nästan inte alls förekommer märkning, eventuellt finns det någon kökshandduk av ekologisk bomull. Ett annat exempel är leksaker och bild och formmaterial jämfört med kontorsmaterial såsom kopieringspapper samt mjukpapper och blöjor. För leksaker och skapandematerial förekommer det sällan miljömärkningar medan i princip hela sortimenten av kontorspapper, mjukpapper och blöjor kan fås miljömärkta.

1.6 Uppskattning av antal artiklar

För att få en uppfattning om hur många artiklar som skulle kunna märkas upp med en egen märkning för staden, gjordes en sökning i stadens inköpssystem. I en första sökning togs anbudsartiklar fram, som köpts in ifrån några av stadens varuintensiva avtal ifrån sex leverantörer (OneMed, Lyreco, ABA-Skol, Lekolar, Ahlsell samt Martin & Servera). Sortimenten finns att tillgå dels i det inlästa sortimentet (pricat) och ifrån webbshopar (punch-out). Det resulterade i cirka 13800 unika artiklar.

Ett urval gjordes av de artiklar som köpts i större kvantitet än 2500 styck under ett år. Det resulterade i 717 artiklar, vilket motsvarar ca 95 procent av alla inköpta artiklar inom dessa avtal.

Denna metod lämpar sig dock inte för alla typer av sortiment. Sortiment som består av mer sällanköp, såsom möbler, vitvaror osv behövs en annan metod tas fram för att söka ut de artiklar som ska genomlysas.

1.7 Egen miljö- och klimatmärkning inom staden

Om staden beslutar att införa egen märkning i stadens inköpssystem, behöver en definition tas fram.

Definitionen behöver ta många aspekter i beaktande såsom energi, kemikalier, klimat och cirkularitet. Eventuellt kan den användas så att endast olika varugrupper stäms av mot olika krav beroende på vilken miljöbelastning de huvudsakligen har. Energikrav är viktiga för utrustning som drar mycket energi, kemikaliekrav är viktiga för saker som människor, särskilt barn och andra känsliga grupper exponeras för osv.

Definitionen behöver vara transparent och säkerligen revideras över tid, när utveckling sker på olika produktområden. Att hitta kriterier som både är tydliga och praktiskt användbara är dock komplext, detta kan illustreras med ett exempel för kemikalier. Enligt stadens kemikalieplan ska stadens verksamheter undvika varor och kemiska produkter som innehåller så kallade ”utfasningsämnen” (kemikalieplanen innehåller en tydlig definition av vad utfasningsämnen är). Ett kriterium för en vara skulle märkas med ”bra val” borde då kunna vara att den inte innehåller utfasningsämnen. Utmaningen är dock att det är väldigt svårt att få information om kemiskt innehåll i varor och därmed svårt att veta om varan innehåller utfasningsämnen eller ej. Det är inte heller så enkelt som att begära intyg från leverantören eftersom även dessa har svårt att få fram tillförlitlig information. Staden har inget intresse av att gynna leverantörer som lämnar dåligt underbyggd information framför dem som ärligt säger att de inte vet säkert vad varorna innehåller.

En egen symbol behöver tas fram som kan läsas in i inköpssystemet. I definitionen behöver det också framgå hur stadens märkning förhåller sig till de tredjepartsmärkningar som finns och varför vissa sortiment har valts ut framför andra. I definitionen behövs också ett ställningstagande göras, om det ska vara en exakt märkning, såsom de tredjepartsmärkningarna som finns är, eller om det ska vara en märkning i olika steg, såsom bra, bättre, bäst, eller en positiv/negativ märkning.

Ansvarig för definitionen och den manuella märkningen samt att upprätthålla märkningen över tid behöver utses. Kompetens inom miljö- och klimat behövs för att kunna säkerställa märkning mot produktbeskrivningar och de enskilda produkternas datablad.

Om staden tar ett beslut om att införa egen märkning i stadens inköpssystem behöver alla artiklar manuellt märkas upp enligt den definition som tas fram. Det är ett stort arbete att göra initialt och kräver en kontinuerlig arbetsinsats för att upprätthålla över tid. Vilken metod man väljer (alla anbudsvor eller urval) avgör antalet artiklar som ska genomlysas enligt definitionen. Här finns även en möjlighet att prioritera de områden som är i störst behov av en egen märkning.

1.7.1 Fördelar med egen miljömärkning

Det finns många fördelar med egen märkning, men den främsta är att underlätta för stadens beställare att beställa de ur miljö- och klimathänsyn bästa produkterna för att staden ska nå de politiskt beslutade målen i miljöprogrammet. Det sparar tid åt beställaren om en central funktion underhåller ett sådant system. Varje beställare behöver då inte sätta sig in i produkternas miljö- och klimatpåverkan vid varje beställning.

En märkning skulle också uppmärksamma frågan mer hos leverantörerna och tydliggöra att efterfrågan från staden på miljö- och klimatomfattigt hållbara varor och produkter är stor.

En märkning skulle också underlätta uppföljningen av avtal eftersom märkningen kräver att mer information tas fram redan i implementationsfasen för avtalet.

1.7.2 Nackdelar med egen miljömärkning

En nackdel med att införa egen märkning för staden, är att den måste upprätthållas över tid och ständigt vara aktuell. Märkningen behöver finnas inom produktområden som inte är statiska utan där sortimentet är föränderligt. En artikel utgår, en annan tillkommer.

En annan nackdel är att märkningen endast kommer att finnas på de produkter som är inlästa i stadens inköpssystem via s.k. pricat. Märkningen skulle till en början inte gälla de produkter som är anslutna till inköpssystemet via s.k. punch-out. I kommande upphandlingar kan man tänka sig att krävställa att leverantörerna ska kunna visa stadens egen märkning i sina webbbutiker. Dock är det osäkert till vilken kostnad det skulle ske. Kostnaden kan variera beroende på hur många produkter som omfattas. Även för

leverantörerna blir det ett manuellt arbete att upprätthålla stadens märkning.

Den egna märkningen behöver kommuniceras till stadens alla beställare, vilket är tidskrävande.

1.7.3 Vilka resurser krävs för stadens miljömärkning

Ett inledande arbete med att ta fram en definition för märkningen behöver göras. Detta arbete kan genomföras i samarbete mellan expertfunktioner och upphandling och inköp. Kostnaden för detta arbete är nedlagd tid.

Det är, som tidigare nämnts, en manuell arbetsuppgift att märka upp artiklarna i stadens inköpssystem med en egen märkning. Det är svårt att uppskatta hur mycket tid som krävs, eftersom det kommer variera beroende på hur mycket information som finns lätt tillgänglig för varje artikel. För att underlätta arbetet behöver staden få tillgång till korrekt information om sortimentet ifrån leverantörerna på avtalen, något som ibland kan ta tid att samla in.

Om alla anbudsartiklar i både pricat och punch-out ska märkas upp, så handlar det om en väldigt stor tidsåtgång eftersom det är många leverantörer med stora sortiment som behöver hanteras. Se redogörelse för sökning under punkt 1.5.

Eftersom det är ett rörligt sortiment, som uppdateras kontinuerligt, behöver underhållsarbetet pågå kontinuerligt.

Det finns utrymme i inköpssystemet att lägga in fler typer av märkningar. Vill man att stadens miljömärkta artiklar ska komma överst i presentationen i inköpssystemet behöver sorteringsordningen av märkningarna ses över. Det är idag okänt om det går att sortera om produkterna så att produkterna med stadens egen märkning kommer överst i sorteringsordningen. Det behöver utredas om det är möjligt och vad en sådan ändring skulle kosta att genomföras.

En uppskattning är att det krävs en och en halv årsarbetare för att starta upp arbetet och göra den initiala genomgången av alla sortiment. Att underhålla och uppdatera märkningen löpande uppskattas till en halv årsarbetare. För att kunna genomföra detta märkningsarbete behövs ett team med olika expertkompetenser. Dessutom behöver märkningen kommuniceras till stadens alla

beställare, så att de får en förståelse för vad märkningen innebär och hur den vägleder i val av produkt.

En framtida frågeställning är om staden själva vill äga denna process eller om stadens leverantörer ska ansvara för att märka och att underhålla märkningen över tid.

1.7.4 Slutsats

Projektet anser att det finns fördelar för stadens beställare med en egen märkning. Stadens beställare behöver då inte själva sätta sig in i hur produkten påverkar möjligheten att nå stadens miljö- och klimatmål och heller inte tolka definitionen och utifrån den besluta om produkten uppfyller målen i miljöprogrammet eller inte. Det är ett för stort arbete att lägga på den enskilda beställaren. En fördel är också att det är en insatt funktion som märker upp och underhåller märkningssystemet vilket även kan ge positiva effekter på sortimentet i sin helhet. Att gå igenom sortimentet noggrant brukar även göra att det upptäcks andra fel i webbshop och sortiment, exempelvis att för många artiklar finns inlästa, att det finns artiklar som inte omfattas av sortimentet osv.

Att märka upp ett sortiment innebär en stor manuell insats när det görs för första gången. Det är många artiklar som ska bedömas och eventuellt märkas. Vid varje sortimentsuppdatering kommer det att gå snabbare eftersom det är ett begränsat antal produkter som uppdateras. Det går också snabbare om ett märkningsteam utses och fungerar över tid. Teamet är då väl insatt i definitionen och kan skapa ett effektivt arbetssätt.

Nackdelarna handlar om att det är en manuell process att uppdatera märkningen så att den är hållbar över tid. En annan nackdel är att märkningen inte kommer att omfatta alla sortiment som önskas, då det är oerhört många artiklar som finns i inköpssystemet och i leverantörernas punch-out. En tänkbar lösning, för att minska den för staden manuella hanteringen, är att ställa krav i kommande upphandlingar att det åligger leverantören att märka upp och underhålla stadens miljömärkning i leverantörernas egna webblösningar (punch-out). Dock är det svårt att överblicka vad staden skulle få för indirekta kostnader för detta, då det säkerligen skulle innebära vissa kostnadsökningar eftersom arbetet flyttas över till leverantören.

Väljer staden att införa en egen märkning behöver uppdraget ges till en ansvarig förvaltning, där kompetens finns för detta arbete. En arbetsgrupp (märkningsteam) kan skapas där flera funktioner behöver samarbeta. Expertfunktioner i staden behöver ingå tillsammans med upphandling/avtalsförvaltning. Det är viktigt att kunna verifiera definitionen mot stadens miljöprogram och underliggande handlingsplaner och därför bör även controllers för dessa program ingå i arbetsgruppen. En möjlig organisering för att omhänderta arbetet med en egen märkning är att inrätta en funktion hos serviceförvaltningen. Serviceförvaltningen har rätt kompetens avseende både upphandlingsförfarande, avtalsförvaltning och de tekniska lösningarna i Agresso. Vidare finns ett välfungerande samarbete med expertfunktioner inom miljöområdet. Funktionen skulle då kunna resurssättas och samordnas för att samtidigt möta behoven av en hållbarhetsfunktion med syfte att säkra miljömärkning och att upphandlade varor och tjänster levereras i enlighet med övriga politiska mål inom sociala- och etiska krav samt miljökrav.

Om staden beslutar att införa en egen märkning föreslår projektet att en djupare kartläggning genomförs. Detta för att kartlägga inom vilka produktområden som märkning saknas och inom vilka produktområden där framtagna vägval tydligare kan kommuniceras med hjälp av märkning. Kartläggningen behöver också ha en juridisk aspekt. Staden ställer grundkrav utifrån stadens riktlinjer, men hur ställer sig juridiken till att vi kanske snävar in ytterligare i de sortiment där vi eventuellt inför en egen märkning. Kartläggningen bör också omfatta frågeställningen inom vilka områden en egen märkning behövs. Inom vissa områden ska allt som finns i inköpssystemet vara okej enligt stadens krav och mål att beställa.

En egen märkning ska inte utesluta att staden fortsätter att ställa krav på att tredjepartscertifierade märkningar ska visas i leverantörernas egna webbshoppar.

Bilaga 1 – Definitioner av miljömärkningar

De miljömärkningar som finns idag i stadens inköpssystem är kommersiella och tredjepartscertifierade och är följande: Svanen, Bra Miljöval, EU-blomman, OEKO-TEX, EU ekologiskt, KRAV, Astma och allergiförbundets märkning samt Blå ängeln. Nedan följer definitioner, som är hämtade ifrån leverantörernas egna hemsidor.

Svanen och EU-blomman⁴

Miljömärkning Sverige AB har fått ansvaret för miljömärkena Svanen och EU-blomman (EU Ecolabel) från regeringen i Sverige. Svanen är en nordisk miljömärkning och det innebär att de nordiska länderna har miljömärket Svanen gemensamt. Varje land har ett eget miljömärkningssekretariat som ansvarar för landets verksamhet. Varje sekretariat tar hand om licensansökningar, kontrollbesök och marknadsföring i respektive länder. EU-Blomman (EU Ecolabel) är Europas motsvarighet till Svanen. Både Svanen och EU-Blomman har en typ 1-märkning, som betyder att den är oberoende, jobbar enligt ett livscykelperspektiv och med en helhetssyn när kriterier tas fram.

Bra Miljöval⁵

Bra Miljöval är Naturskyddsföreningens egen miljömärkning. Bygger på två grundidéer: att naturresurser måste sparas samt att den biologiska mångfalden och människans hälsa inte får hotas. Det innebär bland annat att alla giftiga och svårnedbrytbara kemikalier måste bort. Två andra mål är att minska den totala energianvändningen samt att övergå från fossila bränslen till förnybara energikällor.

OEKO-TEX⁶

OEKO-TEX består av 17 oberoende forsknings- och testinstitut i Europa och Japan. Tillsammans utvecklar de kontinuerligt testmetoder och gränsvärden som ligger till grund för standarder för textil- och läderindustrin.

⁴ [Svanen - Nordens officiella miljömärkning - svanen.se](http://svanen.se)

⁵ [Startsida - Bra miljöval - Bra Miljöval \(bramiljoval.se\)](http://bramiljoval.se)

⁶ [STANDARD 100 av OEKO-TEX®](http://www.oeko-tex.com)

KRAV⁷

KRAV är Sveriges mest kända märkning för ekologisk mat, med särskilt höga krav på djuromsorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan. KRAV:s regler spänner över hela livsmedelskedjan och alla typer av matproduktion; växtodling, djurhållning, fodertillverkning, butik, storhushåll, restaurang, fiske m.m.

EU ekologiskt⁸

EU ekologiskt är en certifiering och märkning som visar att produkten är odlad eller tillverkad enligt EU:s regler för ekologisk produktion. Även de länder som exporterar ekologisk mat till EU måste följa dessa regler. Enligt EU:s regler ska en ekologisk produkt märkas med märket för EU ekologiskt. Det betyder att en KRAV-märkt produkt även ska märkas med EU ekologiskt, trots att KRAV:s egna regler i många fall är striktare.

Astma och allergiförbundets märkning⁹

Astma och allergiförbundets märkning, Asthma Allergy Nordic, ska förenkla livet för personer med astma, allergi eller annan överkänslighet i sin vardag. Produkterna innehåller inte parfymämnen, allergener eller irriterande ämnen i sådan mängd att det finns en känd risk för allergisjukdom.

Blå ängeln¹⁰

Den Blå ängeln är Tysklands miljömärke. Det är den äldsta miljömärkningen i världen. Kriterier för denna miljömärkning tas fram av det tyska naturvårdsverket och är en statlig och frivillig märkning, precis som svenska miljömärkningen Svanen. Syftet med miljömärkningen är att minimera miljöpåverkan av skadliga ämnen, energiförbrukning och avfall.

⁷ [Ät bättre – välj KRAV-märkt](#)

⁸ [EU:s ekomärke | Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](#)

⁹ [Rekommenderade produkter - Astma- och Allergiförbundet \(astmaoallergiforbundet.se\)](#)

¹⁰ [Om Blå Ängeln / Der Blau Engel | Miljömärkningar.se. \(miljomarkningar.se\)](#)